

С.І. Сміян
В.В. Юськевич
О.С. Маховська

Тернопільський національний
медичний університет
ім. І.Я. Горбачевського
МОЗ України

СТАН МІКРОБІОТИ ПОРОЖНИНИ ТОВСТОЇ КИШКИ У ПАЦІЄНТІВ З РЕВМАТОЇДНИМ АРТРИТОМ, АСОЦІЙОВАНИМ ІЗ *BORRELIA* *BURGDORFERI*

Ключові слова: *Borrelia burgdorferi*, ревматоїдний артрит, мікробіота, дисбіоз, товста кишка.

Кишкова мікробіота та патологія запальних захворювань суглобів у ревматології взаємопов'язані. З одного боку — це порушення кількісного та якісного складу мікробіоти товстої кишки з розвитком вираженого дисбіозу після тривалого прийому фармакологічних препаратів, а з іншого — роль кишкової мікрофлори в патогенезі автоімунних ревматологічних захворювань. **Мета:** встановити особливості кишкової мікробіоти у пацієнтів з ревматоїдним артритом (РА), асоційованим з *Borrelia burgdorferi* (*B. burgdorferi*). **Матеріали і методи.** Обстежено 96 пацієнтів, яких розподілили на дві групи: 52 (1-ша група) — хворі на РА, асоційований з *B. burgdorferi*, 44 (2-га група) — з ізольованим РА віком від 21 до 78 років. Діагноз РА верифікований згідно з класифікаційними критеріями (ACR/EULAR 2010). Специфічні IgM та IgG в сироватці крові пацієнтів 1-ї групи до комплексу *B. burgdorferi* визначали за допомогою реакції імунного блотингу. Додатково усім хворим проведено бактеріологічне дослідження калу та встановлено ступінь дисбіозу товстої кишки. **Результати й обговорення.** У пацієнтів з РА, асоційованим з *B. burgdorferi*, відзначали достовірне зниження бифідобактерій ($p=0,012$), лактобактерій ($p=0,013$), кишкової палички ($p=0,04$). Вміст грибів роду *Candida* у хворих з наявною *B. burgdorferi* був майже в 1,5 рази вищий, ніж у пацієнтів з ізольованим РА ($p=0,002$). Дисбіозу IV ступеня у жодного обстеженого пацієнта з ізольованим РА не виявлено, тоді, як у 3 (6,1%) пацієнтів з наявною *B. burgdorferi* його діагностовано, серед яких також переважав дисбіоз III ступеня (59,2%). У 57,9% хворих з ізольованим РА відзначали дисбіоз II ступеня. **Висновки.** Хворі з наявною *B. burgdorferi* до призначення лікування мають більш виражені порушення мікробіоти товстої кишки з розвитком тяжчого ступеня дисбіозу, ніж хворі з ізольованим РА, які отримували базисні протиревматичні препарати, нестероїдні протизапальні препарати і біологічні препарати, що також негативно впливають на склад мікробіома, проте дисбіотичні зміни у пацієнтів були менш виражені.

ВСТУП

Мікробіота людини — метаболічний «орган», який не тільки бере участь у травленні їжі, але й синтезує різні біологічно активні речовини, стимулює функції вродженого і набутого імунітету, перешкоджає інвазії патогенних мікроорганізмів, виконує детоксикаційну, антиканцерогенну, синтетичну функції [1, 2]. На сьогодні накопичується все більше даних щодо взаємозв'язку між кишковою мікрофлорою та розвитком патології опорно-рухового апарату. Досить детально вивчено роль кишкової мікрофлори в патогенезі автоімунних захворювань, у тому числі запальних захворювань суглобів — ревматоїдного артриту (РА), анкілозуючого спондилоартриту і псоріатичного артриту [15, 17]. У процесі експериментальних робіт детально вивчено зна-

чення кишкової мікрофлори в генезі та підтримці запального ушкодження хряща [7]. Одним із факторів, що провокують це пошкодження, вважають бактеріальні ліпополісахариди, що виробляються кишковими мікроорганізмами — грамнегативними бактеріями. В умовах підвищеної кишкової проникності рівень ліпополісахаридів підвищується у пацієнтів з РА не тільки в крові, але й в синовіальній рідині, причому концентрація їх корелює з тяжкістю ураження суглобів, інтенсивністю больового синдрому і ступенем звуження суглобової щілини [8].

Який же можливий механізм впливу кишкових мікроорганізмів на суглоби? Грамнегативна кишкова мікрофлора здатна продукувати, а потім виділяти везикули, що містять ліпополісахариди та протеїни. Везикули, особливо за підвищеної кишкової проникності, здатні всмоктуватися у кров і поширю-

ватися по всьому організму, в тому числі проникати в порожнину суглобів. Залежно від свого складу такі везикули можуть зумовлювати як про-, так і протизапальну дію. Прозапальний ефект ліпополісахаридів значною мірою зумовлений ліпідом А, сполученим із ліпідзв'язувальним протеїном. Подібний прозапальний комплекс активує нейтрофіли і макрофаги. Активовані клітини запускають запальний каскад, що включає інтерлейкін (IL)-1 β , фактор некрозу пухлини-альфа, матриксні металопротеїнази, вільні радикали, які несприятливо впливають на суглобові структури [10].

Важливе значення в активації запального процесу у хворих на РА має такий кишковий мікроорганізм, як *Prevotella copri* [12]. Мікроорганізми роду *Prevotella* мають високий прозапальний потенціал та активують Т-хелпер-17 (Th17)-опосередкований механізм запалення. Пусковим моментом у цьому механізмі є стимуляція TLR2 з подальшим підвищенням синтезу IL-23, IL-1, IL-6 та IL-8, яку на сьогодні пов'язують з розвитком РА, індукованого кишковою мікробіотою [9, 16]. У багатьох світових дослідженнях встановлено, що *Prevotella copri* у великій кількості збільшується на доклінічній стадії у нелікованих пацієнтів з РА, причому рівень їх є достовірно вищий порівняно з тими, які отримували лікування, та здоровими особами [5, 11]. При РА також було відмічено, що імунна відповідь IgA проти *Prevotella copri* корелює з вродженими (MIP-1), Th1 (IFN γ та IL-12), Th17 (IL-23, IL-17) та антисеропозитивністю до цитрулінових пептидних антитіл (АТ ЦЦП) [13].

Активність РА корелює з дисбактеріозом кишечнику, а стан дисбактеріозу частково усувається в період ремісії після лікування традиційними або біологічними хворобомодифікуючими препаратами [6, 14].

Серед причин, які призводять до порушення нормального мікробіоценозу товстого кишечнику, важливе місце займає вплив фармакологічних препаратів. Рядом досліджень встановлений негативний вплив антибіотикотерапії на стан мікробіому кишечнику, що корелює з ризиком розвитку РА. У разі повторних курсів антибіотикотерапії виникають великі труднощі у відновленні кількісного та якісного складу мікрофлори кишки, що спричиняє функціональні та метаболічні порушення у її роботі з високою вірогідністю розвитку автоімунних захворювань [4]. Крім антибіотиків, на стан мікробіому кишечнику впливають протиревматичні засоби, імунобіологічна терапія. За даними деяких авторів, у 76% хворих на РА, які застосовували нестероїдні протизапальні препарати (НПЗП) та метотрексат, виявляли дисбіоз кишечнику, переважно III–IV ступеня [3].

Мета — встановити особливості кишкової мікробіоти у пацієнтів з РА, асоційованим з *B. burgdorferi*.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Під нашим спостереженням перебували 96 пацієнтів, які зверталися в ревматологічне відділення Тернопільської університетської лікарні віком 21–78 років. Серед них — 32 (33,3%) чоловіки і

64 (66,7%) жінки. Пацієнтів розподілили на дві групи: 52 (1-ша група) — хворі на РА, асоційований із *B. burgdorferi*, 44 (2-га група) — з ізольованим РА. Усі обстежувані з середньою та високою активністю процесу. Діагноз РА верифікований згідно з класифікаційними критеріями (ACR/EULAR 2010). Усім пацієнтам проводили стандартні обстеження відповідно до протоколів надання допомоги № 263 (11.04.2014 р.) та № 218 (16.05.2005 р.). Специфічні IgM та IgG у сироватці крові пацієнтів до комплексу *B. burgdorferi* визначали за допомогою реакції імунного блотингу. Також усім хворим проведено бактеріологічне дослідження калу. Дослідження якісного і кількісного складу мікрофлори товстої кишки проводили методом посіву десятикратних розведень (10^{-1} – 10^{-9}) калу на стандартний набір селективних і диференційно-діагностичних поживних середовищ для виділення аеробних та анаеробних мікроорганізмів. Ступінь дисбіозу товстої кишки оцінювали за класифікацією І.Б. Куваєвої, К.С. Ладодо (1991). На момент обстеження 52 пацієнти 1-ї групи призначення лікування ще не отримували, базисну протиревматичну терапію (метотрексат 10–20 мг/тиж) отримували 44 пацієнти 2-ї групи, із них додатково глюкокортикостероїди (преднізолон, метилпреднізолон) застосовували 36 пацієнтів, біологічні хворобомодифікуючі препарати (адалімумаб) — 2 хворих, додатково призначали НПЗП коротким курсом (до 5–7 днів) 9 пацієнтам. Статистичну обробку отриманих результатів проводили відомими методами варіаційної статистики у пакеті прикладних програм «MS Excel» та «IBM Statistics SPSS 22». Достовірність відмінностей оцінювали за допомогою t-критерію Стьюдента (при параметричному розподілі), U-критерію Манна — Уїтні (при непараметричному розподілі). Нормальність розподілу оцінювали за критерієм Шапіро — Уїлка. При перевірці статистичних гіпотез критичним рівнем значущості відмінностей вважали $p < 0,05$.

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

У пацієнтів обох груп при дослідженні мікрофлори кишки визначали порушення якісного та кількісного складу як анаеробних, так і аеробних представників (таблиця).

Аналіз мікробного складу калу в обстежених хворих обох груп свідчить про виражені зміни в якісному і кількісному складі мікрофлори товстої кишки. Визначали зниження рівня представників анаеробної флори: біфідобактерій $< 10^7$, а також лактобактерій $< 10^6$ у всіх пацієнтів, що супроводжувалося збільшенням кількості представників умовно-патогенної мікрофлори. У пацієнтів 1-ї групи спостерігали достовірне зниження біфідобактерій ($p=0,012$), лактобактерій ($p=0,013$), кишкової палички ($p=0,004$) при порівнянні з аналогічним показником пацієнтів 2-ї групи, що свідчить про більш достовірний вплив на мікробіоту кишки *B. burgdorferi*. Підвищений вміст стафілококів та грибів роду *Candida* діагностований практично в кожного обстежуваного пацієнта, проте вміст грибів роду *Candida* у пацієнтів з наявною *B. burgdorferi* був майже в 1,5 раза

Стан мікрофлори кишки пацієнтів з РА, асоційованим з *B. burgdorferi*, та ізольованим РА, M±m

Рід і вид мікроорганізму Ig КУО/г	Пацієнти, n (%)		Значення р
	n=52 (54,2%)	n=44 (45,8%)	
	1-ша група	2-га група	
Біфидобактерії	5,25±0,15	6,44±0,17	0,012
Лактобактерії	4,96±0,14	5,68±0,20	0,013
Загальна кількість кишкової палички	5,15±0,19	6,07±0,22	0,004
Гриби родини <i>Candida</i>	5,92±0,16	4,68±0,17	0,002
Стафілококи (<i>St. aureus</i> , <i>St. epidermidis</i>)	5,13±0,15	4,41±0,16	0,009
УПМ (<i>Clostridium</i> , <i>Proteus mirabilis</i> , <i>Pseudomonas</i> , <i>E. coli</i> гемолітична, <i>Enterococcus</i> , <i>Klebsiella pneumoniae</i>)	6,07±0,24	4,54±0,19	0,007

р – достовірна різниця між показниками 1-ї та 2-ї групи.

вищий за такий самий показник хворих 2-ї групи ($p=0,002$). Збільшення кількості іншої умовно-патогенної мікрофлори також спостерігалось в осіб обох груп. Серед пацієнтів 2-ї групи переважали *Proteus mirabilis* (36,8%) та *E. coli* гемолітична (31,6%), а в учасників 1-ї групи відмічали значний ріст, що перевищував норму, *Enterococcus faecium* (32,6%), *Klebsiella pneumoniae* (22,4%) та *E. coli* гемолітичної (18,4%) (рис. 1).

При бактеріологічному дослідженні калу 96 пацієнтів порушення дисбіозу товстого кишечника виявлено у 87 осіб з обох груп, серед яких дисбіоз III ступеня переважав у пацієнтів з РА в асоціації з *B. burgdorferi* (59,2%) та в пацієнтів з ізольованим РА – дисбіоз II ступеня (57,9%). Дисбіозу IV ступеня у жодного обстеженого пацієнта 2-ї групи не виявлено, тоді як у 3 (6,1%) пацієнтів 1-ї групи його діагностовано. І ступінь дисбіозу переважав серед пацієнтів з ізольованим РА – у 9 (23,7%) обстежуваних порівняно з 4 (8,2%) пацієнтами 1-ї групи (рис. 2).

ВИСНОВОК

Різні види тривалого патогенетичного лікування РА з часом призводять у пацієнтів до розвитку дисбіозу товстої кишки різного ступеня тяжкості. У хворих на РА, асоційований з *B. burgdorferi*, до призначення курсу антибіотикотерапії діагностовано більш виражені порушення мікробіоти товстої кишки з розвитком тяжкого ступеня дисбіозу за рахунок підвищення умовно-патогенної мікрофлори та значного зменшення кількості нормальної мікробіоти порівняно з пацієнтами, які отримували базисні протиревматичні препарати, НПЗП та біологічні препарати, які також чинять негативний вплив на склад мікробіома, проте дисбіотичні зміни у осіб з ізольованим РА були менш вираженими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булгакова С.В., Тренева Е.В., Захарова Н.О., Труханова И.Г. (2019) Кишечная микробиота: связь с возраст-ассоциированными заболеваниями (обзор литературы). Клин. лаб. диагностика, 64(4): 250–256.
2. Кузнецова Э.Э., Горохова В.Г., Богородская С.Л. (2016) Микробиота кишечника. Роль в развитии различных патологий. Клин. лаб. диагностика, 61(10): 723–726.
3. Лисенко Г.І., Білько І.П., Нікольська О.І., Теслюк Л.В. (1999) Діагностика та лікування дисбактеріозу кишечника у ревматологічних хворих: Метод. рекомендації. Знання, Київ, 22 с.
4. Меркулова А. (2016) Антибиотикотерапия, дисбактериоз и возможные риски. Здоров'я України – XXI сторіччя, 20: 72–73.
5. Alpizar-Rodriguez D., Lesker T.R., Gronow A. et al. (2019) Prevalence of copri in individuals at risk for rheumatoid arthritis. Ann. Rheum. Dis., 78(5): 590–593.
6. Chen J., Wright K., Davis J.M. et al. (2016) An expansion of rare lineage intestinal microbes characterizes rheumatoid arthritis. J. Gen. Med., 8(1): 43.
7. Hernandez C.J. (2017) The Microbiome and bone and joint disease. Curr. Rheumatol. Rep., 19(12): 77.
8. Huang Z., Stabler T., Pei F., Kraus V.B. (2016) Both systemic and local lipopolysaccharide (LPS) burden are associated with knee OA severity and inflammation. J. Osteoarthritis Cartilage, 24(10): 1769–1775.
9. Larsen J.M. (2017) The immune response to Prevalent bacteria in chronic inflammatory disease. J. Immunol., 151(4): 363–374.
10. Lorenz W., Buhmann C., Mobasheri A. et al. (2013) Bacterial lipopolysaccharides form procollagen-endotoxin complexes that trig-

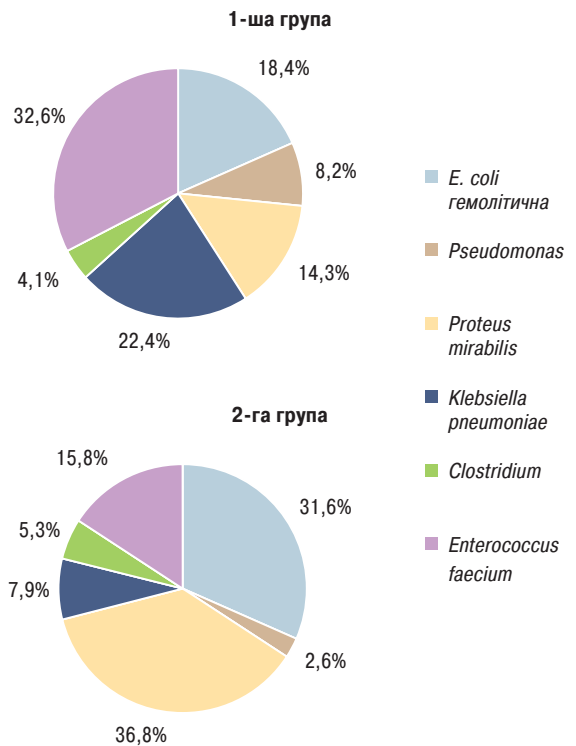

Рис. 1. Частота виявлення умовно-патогенних мікроорганізмів у пацієнтів обох груп з ознаками дисбіозу

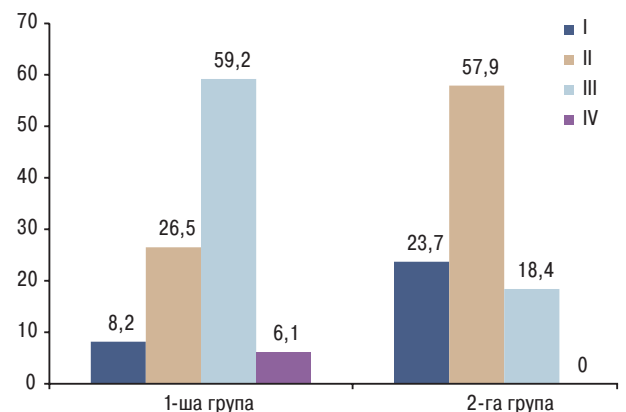

Рис. 2. Розподіл обстежених хворих за ступенями тяжкості дисбіозу товстої кишки

ger cartilage inflammation and degeneration: implications for the development of rheumatoid arthritis. *Arthritis Res. Ther.*, 15(5): R111.

11. **Maeda Y., Kurakawa T., Umemoto E. et al.** (2016) Dysbiosis contributes to arthritis development via activation of autoreactive T cells in the intestine. *Arthritis Rheum.*, 68(11): 2646–2661.

12. **Maeda Y., Takeda K.** (2017) Role of gut microbiota in rheumatoid arthritis. *J. Clin. Med.*, 6(6): 60.

13. **Pianta A., Arvikar S.L., Strle K. et al.** (2017) Two rheumatoid arthritis-specific autoantigens correlate microbial immunity with autoimmune responses in joints. *J. Clin. Invest.*, 127(8): 2946–2956.

14. **Picchianti-Diamanti A., Panebianco C., Salemi S. et al.** (2018) Analysis of gut microbiota in rheumatoid arthritis patients: disease-related dysbiosis and modifications induced by etanercept. *Int. J. Mol. Sci.*, 19(10): 2938.

15. **Picchianti-Diamanti A., Rosado M.M., D'Amelio R.** (2018) Infectious agents and inflammation: the role of microbiota in autoimmune arthritis. *Front. Microbiol.*, 8: 2696.

16. **Sakkas L.I., Bogdanos D.P.** (2018) Multiple hit infection and autoimmunity: the dysbiotic microbiota–ACPA connection in rheumatoid arthritis. *Curr. Opin. Rheumatol.*, 30(4): 403–409.

17. **Zhong D., Wu C., Zeng X., Wang Q.** (2018) The role of gut microbiota in the pathogenesis of rheumatic diseases. *Clin. Rheumatol.*, 37(1): 25–34.

СОСТОЯНИЕ МИКРОБИОТЫ ПОЛОСТИ ТОЛСТОЙ КИШКИ У ПАЦИЕНТОВ С РЕВМАТОИДНЫМ АРТРИТОМ, АССОЦИИРОВАННЫМ С *BORRELIA BURGENDORFERI*

**С.И. Смиян, В.В. Юскевич,
О.С. Маховская**

Тернопольский национальный медицинский университет им. И.Я. Горбачевского МЗ Украины

Резюме. Кишечная микробиота и патология воспалительных заболеваний суставов в ревматологии взаимосвязаны. С одной стороны — это нарушение количественного и качественного состава микробиоты толстой кишки с развитием выраженного дисбактериоза после длительного приема фармакологических препаратов, а с другой — роль кишечной микрофлоры в патогенезе аутоиммунных ревматических заболеваний. **Цель** — установить особенности кишечной микробиоты у пациентов с ревматоидным артритом (РА), ассоциированным с *Borrelia burgdorferi* (*B. burgdorferi*). **Материалы и методы.** Обследовано 96 пациентов, которых распределили на две группы: 52 (1-я группа) — больные с РА, ассоциированным с *B. burgdorferi*, 44 (2-я группа) — с изолированным РА в возрасте от 21 до 78 лет. Диагноз РА верифицирован согласно классификационным критериям (ACR/EULAR 2010). Специфические IgM и IgG в сыворотке крови пациентов 1-й группы к комплексу *B. burgdorferi* определяли с помощью реакции иммунного блоттинга. Дополнительно всем больным проведено бактериологическое исследование кала и установлена степень дисбиоза толстой кишки. **Результаты и обсуждение.** У пациентов с РА, ассоциированным с *B. burgdorferi*, отмечали достоверное снижение уровня бифидобактерий ($p=0,012$),

лактобактерий ($p=0,013$), кишечной палочки ($p=0,04$). Содержание грибов рода *Candida* у больных с имеющейся *B. burgdorferi* было почти в 1,5 раза выше, чем у пациентов с изолированным РА ($p = 0,002$). Дисбиоза IV степени ни у одного обследованного пациента с изолированным РА не выявлено, тогда как у 3 (6,1%) пациентов с имеющейся *B. burgdorferi* он диагностирован, среди которых также преобладал дисбиоз II степени (59,2%). У 57,9% больных с изолированным РА отмечали дисбиоз II степени. **Выводы.** Больные с имеющейся *B. burgdorferi* до назначения лечения имеют более выраженные нарушения микробиоты толстой кишки с развитием более тяжелой степени дисбиоза, чем больные с изолированным РА, получавшие базисные противовоспалительные препараты, нестероидные противовоспалительные препараты и биологические препараты, которые также негативно влияют на состав микробиома, однако дисбиотические изменения у пациентов были менее выраженными.

Ключевые слова: *Borrelia burgdorferi*, ревматоидный артрит, микробиота, дисбиоз, толстая кишка.

THE STATE OF MICROBIOTA OF THE LARGE INTESTINE IN PATIENTS WITH RHEUMATOID ARTHRITIS ASSOCIATED WITH *BORRELIA BURGENDORFERI*

S.I. Smiyan, V.V. Yuskevych, O.S. Makhovska

I.Ya. Horbachevsky Ternopil National Medical University

Abstract. Gut microbiota and the pathology of inflammatory joint disease in rheumatology are interrelated. On the one hand, it is a violation of the quantitative and qualitative composition of the large intestine microbiota with the development of marked dysbiosis after long-term receiving of pharmacological medication, and on the other hand — the role of gut microflora in the pathogenesis of autoimmune rheumatological diseases. **The aim of the study** is to determine the features of the gut microbiota in patients with rheumatoid arthritis (RA) associated with *Borrelia burgdorferi* (*B. burgdorferi*). **Materials and methods.** We have examined 96 patients which were divided into two groups: 52 (the 1st group) — patients with RA associated with *B. burgdorferi*, 44 (the 2nd group) — isolated RA aged from 21 to 78 years. The diagnosis of RA has been verified according to the classification criteria (ACR/EULAR 2010). Specific IgM and IgG in the serum of patients of the 1st group to *B. burgdorferi* complex were confirmed by immunoblot. In addition, all patients underwent bacteriological examination of feces and the degree of intestinal dysbiosis was established. **Results and discussion.** Patients with RA associated with *B. burgdorferi* were observed to have a significant

decrease in bifidobacteria ($p=0.012$), lactobacteria ($p=0.013$), *Escherichia coli* ($p=0.04$). The content of fungi of the genus *Candida* in patients with existing *B. burgdorferi* was almost 1.5 times higher than in patients with isolated RA ($p=0.002$). IV degree dysbiosis was not detected in any of the patients with isolated RA, whereas 3 (6.1%) patients with existing *B. burgdorferi* were diagnosed dysbiosis in the III stage (59.2%). More than half of the patients (57.9%) with isolated RA, were observed to have the dysbiosis of the II stage. **Conclusions.** Patients with detectable *B. burgdorferi*, before the treatment, have more expressive disorders of the gut microbiota with the development of a harder stage of dysbiosis than patients with isolated RA

who received basic anti-rheumatic medication, non-steroidal anti-inflammatory, and biologic medications that also has some negative influence on the composition of the microbiome, however, it provoked less dysbiotic changes in patients.

Key words: *Borrelia burgdorferi*, rheumatoid arthritis, microbiota, dysbiosis, large intestine.

Адреса для листування:

Сміян Світлана Іванівна
46001, Тернопіль, майдан Волі, 1
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України», кафедра внутрішньої медицини № 2

РЕФЕРАТИВНА ІНФОРМАЦІЯ

Деменція: ефект нестероїдної терапії

Підготувала Юлія Жарікова

Деменція — гетерогенний стан, спричинений цереброваскулярною патологією, найчастіше — інсультом та/або хронічним запаленням. Згідно з результатами епідеміологічних досліджень, поширеність деменції серед людей похилого віку становить 5–15%. Частково патогенез судинної деменції (СД) пов'язують із порушенням реологічних якостей крові, зміною церебральної гемодинаміки та внаслідок цього — зменшенням кровопостачання головного мозку та виникненням когнітивних порушень. Численні дослідження переконливо свідчать про важливість контролю артеріального тиску та дисліпідемії для запобігання цереброваскулярній патології та таким чином — деменції. Однак, як і раніше, методи профілактики СД залишаються недослідженими, а відсутність фармакологічного лікування та профілактики деменції поряд із продовженням тривалості життя спричиняє значні соціально-економічні наслідки у всьому світі. Широке застосування ацетилсаліцилової кислоти (АСК) як антиагрегатного та протизапального засобу викликало заінтересованість оглядачів щодо можливих ефектів для профілактики СД.

До огляду залучено дані 23 187 пацієнтів, отримані у лікарнях до січня 2020 р. Дослідження тривалістю 4,7 року, до якого було залучено 19 114 пацієнтів віком ≤ 70 років зі встановленою деменцією, серцево-судинними порушеннями та інвалідністю, не продемонструвало суттєвої різниці когнітивних функцій та повсякденної активності у групі, яка застосовувала АСК в низьких дозах, порівняно із контрольною групою (коефіцієнт ризику (RR) 0,98, 95% довірчий інтервал (ДІ) 0,83–1,15, високий рівень достовірності). Навпаки, отримані результати свідчать про підвищений ризик виникнення кровотечі та смертності у пацієнтів групи АСК (RR 1,37, 95% ДІ 1,17–1,6 та RR 1,14, 95% ДІ 1,01–1,28, високий рівень достовірності).

Інші три дослідження, в яких вивчали вплив на когнітивні функції нестероїдних протизапальних препаратів (НПЗП), за винятком АСК, були виму-

шено зупинені внаслідок виникнення небажаної побічної дії переважно з боку шлунково-кишкового тракту, пов'язаної із застосуванням НПЗП.

Оглядачі зазначили дослідження, до якого було залучено 2528 учасників віком ≤ 70 років із випадками СД в родинному анамнезі та вивчали застосування інгібіторів циклооксигенази (ЦОГ)-2 та не-селективних НПЗП упродовж двох років. Отримані результати не виявили різниці між інтервенційною та контрольною групою (RR 1,91, 95% ДІ 0,89–4,1, помірна достовірність). Додатково у цьому ж дослідженні отримали результати помірної достовірності щодо відсутності різниці між частотою виникнення інфаркту міокарда, інсульту і смертністю в основній та контрольній групі (RR 1,21, 95% ДІ 0,61–2,4, RR 1,82, 95% ДІ 0,76–4,37, RR 1,37, 95% ДІ 0,78–2,43 відповідно).

В огляді зазначене дослідження, в якому оцінювали тривале застосування інгібіторів ЦОГ-2 з метою профілактики СД у 88 осіб віком 40 років – 81 рік з помірним віковим зниженням мимовільної пам'яті та збереженням довільної функції запам'ятовування. За отриманими результатами не виявили суттєвої різниці когнітивної функції між основною та контрольною групою, а ризик виникнення небажаних явищ був вищим в основній групі (RR 2,66, 95% ДІ 1,05–6,75).

На думку оглядачів, жодне з досліджень не надало достовірних результатів щодо покращення когнітивних функцій та підвищення якості повсякденного життя у разі застосування НПЗП. Навпаки, отримані дані помірною ступеня доказовості щодо підвищення виникнення серцево-судинних ускладнень та ризику смерті серед пацієнтів інтервенційних груп.

Таким чином, на перший план вийшла проблема безпеки застосування препаратів групи НПЗП під час проведення подальших досліджень.

Jordan F., Quinn T.J., McGuinness B. et al. (2020) Aspirin and other non-steroidal anti-inflammatory drugs for the prevention of dementia Cochrane Systematic Review — Intervention Version published. Apr. 30 (<https://doi.org/10.1002/14651858.CD011459.pub2>).

<https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD011459.pub2/full/fr>